

Barbara
Vujanović

Za jednu sretniju kulturu spomenika

Znanstveno-stručni skup
Problem spomenika: spomenik danas,
Klanjec, 23. – 25. listopada 2013.

Problematika spomenika, njihovih natječaja, estetskih i etičkih vrijednosti, mjesta postavljanja, te (ne)brige o postojećima, na vidjelo izlazi uglavnom kod akutnih slučajeva, koji struci daju priliku da progovore i valoriziraju zatečeno stanje. Doprinos sustavnom promišljanju teme potencira se održavanjem sada već tradicionalnih simpozija u organizaciji Muzeja

Hrvatskog zagorja – Galerije Antuna Augustinčića u Klanjcu. Skupovi koji se temeljno bave skulpturom često su posvećeni upravo javnoj plastici, pa je tako i posljednji u nizu, održan koncem listopada prošle godine, bio naslovljen *Problem spomenika: spomenik danas*.

Organizacijski odbor sačinjavali su Frano Dulibić, Sanja Horvatinčić, Ljiljana Kolečnik, Irena Kraševac, Božidar Pejković, Dalibor

→ Sudionici
skupa *Problem
spomenika:
spomenik danas*

Prančević i Davorin Vujčić. Odabrano je 46 izlaganja stručnjaka iz Hrvatske, Crne Gore, Bosne i Hercegovine te Slovenije, od kojih je u tri dana održano njih 39. Iza svakoga tematskog bloka vodile su se diskusije okupljenih izlagača i slušača. Ponajviše se isticala potreba donošenja generalnog zaključka o nužnosti reguliranja problematike spomenika zakonom.

No, podsjetimo se, i u uvodu koji je Božidar Pejковиć, ravnatelj GAA objavio u *Analima Galerije Antuna Augustinčića* posvećenima skupu iz 2003. godine, upozoreno je na glavni nedostatak struke: nepostojanje terminologije, odnosno tezaurusa, te usustavljene klasifikacije, barem kad je riječ o skulpturi.

Ovoga puta struka se okupila s ciljem sveobuhvatnog sagledavanja postavljanja spomenika, kako s likovno-umjetničkog, tako i s društveno-političkog aspekta. Analizom povijesnih i recentnih primjera

pokušalo se sintetizirati smjernice za bolju buduću praksu. U uvodnom predavanju Ive Šimat Banov sugerirao je raspravu s temom *Čemu spomenici?* Interes je proširio na pitanje prostora i nedavnih dubioznih praksi (Split-ska riva, Cvjetni trg u Zagrebu), dotakao se zagrebačkih primjera Marka Marulića i Nikole Tesle. O potonjem slučaju, u kojem se politika poigrala skulpturom kao da je riječ o premještanju figurica u kakvoj društvenoj igri, govorio je Karolj Skala s Instituta Ruđer Bošković.

O neprimjerenim uplivima govorili su i Ivo Babić i Ivana Prijatelj Pavičić osvrćući se na "trogirskog Krista". Vezano uz postavljanje te skulpture, kao i Teslina spomenika, kristalizirala se kritička pozicija struke koja je skupovima i peticijama nastojala sanirati štetu. Snaga angažiranih udruga i pojedinaca očitovala se i kroz projekt *1POSTOZAUMJETNOST*, a više ćemo o toj inicijativi saznati od

↑ Sa skupa *Problem spomenika: spomenik danas*, Muzej Antuna Augustinčića u Klanjcu

njenog pokretača Saše Šimprage u njegovu članku u budućem zborniku. Zakonodavni okviri za umjetnička djela u javnom prostoru sklizak su teren, o čemu je govorio Frano Dulibić. O tome kakva je hirovita sudbina spomenika bila u prošlosti govorili su Darija Alujević (o Stjepanu Radiću Mile Wod) i Davorin Vujčić (o spomeniku *Pubuna u Villefrancheu* Vanje Radauša).

U izlaganjima na skupu Ivan Meštrović je bio pojedinačno najzastupljeniji umjetnik, sa svojim spomeničkim ostvarenjima u Hrvatskoj i izvan nje: o spomeniku Indijancima u Chicagu govorila je Danica Plazibat, pod nazivom *Split, spomenik*, drugo izlaganje su održali Dalibor Prančević i Božo Kesić, o *Vreli života* Antonia Tomić, a o Meštrovićevim spomenicima nastalim u razdoblju dvadesetih i tridesetih godina Barbara Vujanović.

Maro Grbić je s praktičnog aspekta ukazao na dvojbe oko obnove brončanih spomenika, gdje se nailazi na mnoge propuste. Važan dio rasprava vodio se oko teme antifašističkoga nasljeđa kojem su bila posvećena veoma zanimljiva izlaganja Snježane Pavičić, Sanje Horvatinčić, Alme Trauber – da spomenemo samo neke. Nakon predavanja Nataše Ivančević o dva antifašistička spomenika Vojina Bakića, otpočeta je žustra rasprava o pitanju autorstva ideje spomenika na Petrovoj gori, to jest u kojoj se mjeri odabrano rješenje naslanja na ono dobitnika prve nagrade u prvom natječaju Igora Toša.

Samo zbog ograničenosti prostorom nećemo u ovom pregledu navesti druga izlaganja i izlagače, zbog čega s interesom iščekujemo zbornik. Na kraju ćemo tek iznijeti neke od zajedničkih zaključaka

skupa koje je organizacijski odbor sastavio temeljem predavanja i popratnih rasprava.

S obzirom na brojne stilske, društvene i ideološke promjene koje su obilježile umjetnost, arhitekturu i urbanizam 20. stoljeća, spomenici u javnom prostoru suvremenog grada nužno bi morali nadići okvire tradicionalnog promišljanja te kiparske vrste kao umjetničkog objekta čija je temeljna uloga posredovanje fiksiranih vrijednosnih sudova o povijesnim ličnostima, idejama i događajima. Takav je tip spomenika u pravilu zamišljen u formi skulpture, reljefa ili arhitektonskog sklopa te svoju poruku ne otvara prema korisniku.

Unatoč pomacima koje su u smislu inovativnog promišljanja te kiparsko-arhitektonske vrste bili prisutni kasnih 1950-ih i tijekom 1960-ih te 70-ih godina – na što je bilo ukazano u brojnim prezentacijama na samome skupu – od 1990-ih godina, javnim urbanim prostorima u Hrvatskoj dominira retrogradna ideja i tradicionalni tip/medij/izražajna sredstva spomeničke plastike.

U skladu s metodama i medijima suvremene umjetničke produkcije, ideja spomenika trebala bi obuhvaćati urbani dizajn, krajobraznu arhitekturu, memorijalne parkove, privremene instalacije, performanse i rad s lokalnom zajednicom. Shodno tome, samim bi raspisom natječaja trebalo poticati

i omogućavati širinu i slobodu suvremenog umjetničkog pristupa zadanoj temi.

Oko podizanja novih spomenika trebao bi postojati multidisciplinarni konsenzus predstavnika različitih struka za koje držimo da bi trebale biti involvirane u proces odlučivanja, poput sociologa (osobito onih koji se bave sociologijom javnog prostora), arhitekata i urbanista, povjesničara umjetnosti, konzervatora (osobito kada je riječ o postavljanju javnih skulptura u zaštićenim gradskim cjelinama) i likovnih umjetnika (osobito onih koji se bave prostorno-spomeničkom problematikom). Naravno, budući da je riječ o spomenicima i intervencijama u javnom, otvorenom prostoru, treba naglasiti da i šira zainteresirana javnost danas mora imati posebno mjesto u procesu njihova osmišljavanja i realizacije.

Nužan je jasniji konsenzus kulturne politike i politike sjećanja kada je riječ o simboličkom značaju pojedinih spomenika, osobito onih nastalih u razdoblju socijalizma, odnosno o njihovom čuvanju, revitalizaciji i pravilnoj kontekstualizaciji u suvremeno društvo.

Ostaje za nadati se da će zaključci odjeknuti i izvan granica struke te da će se njihove posljedice očitovati u kvalitetnijem poimanju javne plastike i skrbi o njoj. ✕